

Wonen in de gemengde straat; sociale interacties in de VINEX wijk

De menging van koop- en sociale huurwoningen krijgt op verschillende manieren vorm in Vinex-wijken. In een etnografische casestudy van een straat in de nieuwe wijk Saendelft, gemeente Zaanstad laten we zien hoe een straatje met dure koop en sociale huur werd gepland en wordt beleefd. Hoewel de straat is bedoeld als prettige verblijfsruimte voor bewoners, ontstaan er spanningen tussen kopers en huurders over het gebruik ervan. Daaruit blijkt dat bij het plannen van een wijk niet alleen kennis nodig is van de cultuurhistorische identiteit van een plek, maar vooral ook van de sociaal-culturele identiteiten van bewoners, hun woonculturen en de claims die zij leggen op de publieke ruimte van de straat.

Vinex-wijken: planning en alledaagse leven

Om in de toegenomen woningvraag door bevolkingsgroei en huishoudensverdunding te voorzien legde de Rijksoverheid in de *Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra* (afgekort VINEX) van 1992 de bouwopgave voor zeven stedelijke gebieden in Nederland vast. De Vinex-wijken worden gezien als een functionele keuze voor wie enigszins betaalbaar, bereikbaar, ruim en groen wil wonen in de nabijheid van de stad. Tegelijkertijd hebben weinig termen uit de planologie in korte tijd zo'n duidelijk stigma verworven als het woord 'Vinex-wijk'. In de ogen van veel (veelal hoogopgeleide) stedelingen is de nieuwbouwwijk uniform en saai, zonder spontane sporen van sociaal leven en gemeenschapsvorming.

Hoewel er relatief weinig sociaalwetenschappelijk onderzoek is gedaan naar Nederlandse nieuwbouwwijken laten bestaande studies zien dat deze diverser zijn samengesteld dan vaak wordt verondersteld.¹ De socioloog Ivan Nio bijvoorbeeld noemt de suburbane middenklasse wereldwijd, dynamisch, flexibel en geëmancipeerd.² In een cultuurhistorische duiding van de 'Vinex-mens' gebruikt Arnold Reijndorp twee stereotype beelden: de 'etui-mens' die zich terug trekt uit het publieke domein en de 'nomade' die niet aan een specifieke plek gebonden is.³ Bewoners keren zich naar binnen (de wereld van het gezin, de woning en de achtertuin) en oriënteren zich op de wereld buiten de wijk (de stad, de regio, de natuur). De bewoners van Vinex-wijken worden daarom wel gezien als 'netwerkstedelingen' die zich vooral pragmatisch en functioneel aan hun buurt of wijk binden. Zij kopen of huren

¹ Arnold Reijndorp, Vincent Kompier, Stefan Metaal, Ivan Nio & Birgitt Truijens, *Buitenwijk. Stedelijkheid op afstand* (Rotterdam: NAI Uitgevers, 1998).

² Ivan Nio, 'Vinex: tussen identificatie en onthechting', *Ruimte in debat*, 4(5), 2006, p. 3.

³ Arnold Reijndorp, 'Wat beweegt de Vinex-mens?' *Archis*, 1, 2001, pp. 1-5.

een woning vanwege de gunstige prijs-kwaliteitverhouding en de nabijheid van uitvalswegen, maar van een emotionele binding met de wijk is nauwelijks sprake. De nieuwbouwwijk wordt daarom ook wel gezien als ‘gemeenschap van beperkte aansprakelijkheid’⁴. Meer in het algemeen worden woonwijken door de invloed van gestegen mobiliteit, welvaart en individualisering niet meer vanzelfsprekend gezien als een plek waar bewoners hun sociaal leven organiseren. Toch wordt in stedelijk beleid ingezet op sociale mix. Het gemengd bouwen van dure en goedkope woningen zou een positieve invloed hebben op de kansen van lagere inkomensgroepen⁵. Zij zouden door sociaal contact toegang tot het sociaal kapitaal van hun burens kunnen krijgen en hun middenklasse normen kunnen overnemen. Ook zou de wijk zo meer draagvlak voor voorzieningen, een sterkere politieke vertegenwoordiging en een positiever imago krijgen, waar ook de lagere inkomensgroepen bij gebaat zouden zijn. Bij de bouw van VINEX wijken wordt dan ook vaak de mogelijkheid benut om een sociaal-economisch gemengde woonomgeving te creëren, zoals bijvoorbeeld in Ypenburg bij Den Haag en IJburg in Amsterdam⁶. De ruimtelijke schaal waarop gemengd wordt varieert hier. Soms gaat het om prijsgedifferentieerde buurten binnen een wijk, soms wordt er binnen een rij huizen of een appartementencomplex gemengd (wat in de onderzoeksliteratuur bekend staat als ‘pepper potting’).

Er bestaan verschillende onderzoeken naar de wederzijdse beeldvorming van, en relaties tussen bewoners van verschillende sociaal-economische klasse in projecten waar op straatniveau of binnen een appartementencomplex gemengd wordt⁷. Deze onderzoeken betreffen vooral de gemengde stedelijke herstructuringsbuurten in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Er wordt daarbij aan de planningskant gekeken naar de afstand tussen bewoners in

⁴ G. D. Suttles (1972), *The Social Construction of Communities*, University of Chicago Press, Chicago, IL.

⁵ Zie bijvoorbeeld G. Galster (2007) ‘Should Policymakers Strive for Neighborhood Social Mix? An Analysis of the Western European Evidence Base’. In: *Housing Studies*, 22:4 pp. 523-545.

R. Kleinhans (2004) ‘Social implications of housing diversification in urban renewal: a review of recent literature’, In: *Journal of Housing and the Built Environment*, 19, pp. 367–390.

⁶ T. Lupi (2010) *Buiten wonen in de stad*, Amsterdam: Aksant

⁷ M. Roberts (2007) ‘Sharing Space: Urban Design and Social Mixing in Mixed Income New Communities’ In: *Planning Theory & Practice*, 8:2, pp. 183-204,

R. Atkinson en K. Kintrea (1999) ‘Owner-occupation, social mix and neighbourhood impacts’ In: *Policy & Politics* 28:1, pp. 93-108

P. Brophy en R. Smith (1997) ‘Mixed-Income Housing: Factors for Success’ In: *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, 3:2 pp. 3-31

M. Joseph en R. Chaskin (2010) ‘Living in a mixed-income development: resident perceptions of the benefits and disadvantages of two developments in Chicago’. In: *Urban Studies* 47(11) pp. 2347-2366

B. Jupp (1999) *Living Together: Community life on Mixed Tenure Estates*. Londen: Demos
T. Lupi (noot 7).

geografische en sociaal-economische zin en de inrichting van voorzieningen en publieke ruimte. Qua uitkomsten worden met name de sociale contacten tussen bewoners, de baankansen die hier eventueel uit voortvloeien en ervaring van buurtstigma en buurtreputatie onderzocht. Onderzoekers constateren dat contacten tussen bewoners van verschillende klasse beperkt zijn. Als aanbeveling stellen zij vaak wel dat dit contact middels planning bevorderd kan worden. Er moet dan gezorgd worden dat goedkope en duurdere woningen op kleine ruimtelijke schaal met elkaar gemengd worden, dat er geen grote (huur)prijsverschillen tussen beide zijn en dat architectonische verschillen tussen goedkope woningen en duurdere woningen gematigd worden, zodat het onderscheid niet te veel zichtbaar is. Door andere onderzoekers wordt er op gewezen meer fijnmazige menging spanningen in de hand werkt⁸ en dat vertrouwen tussen buurtgenoten afneemt naarmate de buurt meer gemengd is⁹. Ook wordt gesteld dat bewoners die in de straat en het appartementenblok geconfronteerd worden met verschillen normen en waarden van bewoners van een andere klasse, zich vaak terugtrekken uit het sociale verkeer, omdat zij zich hierin niet comfortabel voelen¹⁰.

De uitkomsten en aanbevelingen over gemengde wijken zijn dus niet eenduidig. In Nederland is er nog weinig onderzoek gericht op het samenleven in gemengde wijken op het schaalniveau van de straat of het blok. Ook in het (internationale) onderzoek naar de gemengde wijk is bovendien vaak weinig aandacht voor de rol die het ontwerp, beheer en gebruik van de publieke ruimte van de straat hierin heeft. Dat is opmerkelijk want met name in de microsfeer van de straat en het blok straatgenoten elkaar leren kennen maar ook worden geconfronteerd met elkaars normen en waarden. Hoe krijgt menging vorm in geleefde praktijken in de straat? Daarover gaat dit artikel, gebaseerd op antropologisch onderzoek in de Zaanse VINEX wijk Saendelft. Het onderzoek bestond uit observaties en interviews met architecten, ontwikkelaars en dertien bewoners.¹¹

Het symbolische landschap van Saendelft

Saendelft is een Vinex-wijk van 4750 woningen in het noorden van Zaanstad, gelegen aan weerszijden van het lintdorp Assendelft. De wijk zal

⁸ T. Beekman, F. Lyons en J. Scott (2001) 'Improving the Understanding of the Influence of Owner Occupiers in Mixed Tenure Neighbourhoods'. Report 89 Edinburgh, ODS Ltd. For Scottish Homes

⁹ R. Putnam (2007) 'E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century' In: Scandinavian Political Studies, 30:2, pp. 137-74

¹⁰ Zie Joseph en Chaskin (noot 7)

¹¹ Dit artikel komt voort uit het onderzoeksproject 'Buurten, spanningen en conflicten', een samenwerkingsverband tussen NCIS Institute, Gemeente Zaanstad en OTB, waarin de relaties tussen bewoners in vier wijken in Zaanstad zijn onderzocht. L. Reinders en E. Bosch (2012) 'Thuis in de Stad'. Den Haag: NICIS

zich volgens prognoses zal ontwikkelen tot de grootste wijk van de gemeente en is bijna voltooid. Saendelft bestaat voor het overgrote deel uit grondgebonden eengezinswoningen, voornamelijk in de koopsector (71% van de woningen is koop, 21% is sociale huur en 7% is particuliere huur). Saendelft is een gezinswijk. Het merendeel van de huishoudens heeft kinderen thuis wonen (56%) en slechts een kwart van de bevolking is ouder dan 45 jaar. De ontwikkeling van Saendelft - een publiek-private samenwerkingsconstructie van woningbouwontwikkelaars, een corporatie en de gemeente Zaanstad- gaat uit van een stedenbouwkundig masterplan uit 1996. In de geplande wijk zijn de schaal en richting van de weiden van de omliggende polder aangehouden voor de verschillende buurten. Lange open parkstroken tussen de buurten geven tot diep in de wijk uitzicht op de polder. De buurten hebben architectonisch thema's meegekregen die in brainstormavonden door de ontwikkelingspartners bedacht zijn. Sommige buurten kregen een exotisch thema opgelegd ('Wild West', 'Cap d'Agde'). Andere thema's zijn vormgevingsconcepten zoals 'Verticaal', 'Creatief met baksteen' en 'Fragmentarisch', of zijn op lokale bouwtradities gebaseerd ('Broek in Waterland', 'Zaans', 'Amsterdamse School'). Verschillende architecten werkten in opdracht van ontwikkelaars de architectuur en stedenbouw van de woonbuurten uit, waarbij de stedenbouwkundige als supervisor fungeerde en ook de gemeente en ontwikkelaars de plannen toetsten. Een van de eisen was dat de totale woningvoorraad in Saendelft voor 20% uit sociale huur en voor 10% uit sociale koop zal bestaan.

Figuur 1 hier

Figuur 2 hier

Het ontwikkelingsproces van de 'Fragmentarische' buurt, in het zuiden van de wijk, laat zien hoe binnen het kader van het masterplan een 'dorps' vormgegeven sociaaleconomisch gemengde buurt ontstond. De buurt ligt tussen de watergang De Kaaik en de oude Dorpsstraat van Assendelft. In 2002 besloten ontwikkelaar VBM en woningcorporatie Eigen Haard op deze grond 148 woningen te bouwen. Op dat moment lagen alleen het thema ('Fragmentarisch'), de plek van de omringende sloten en de ligging en inrichting van de straat Gele Ring (deel van de hoofd-autoverkeersstructuur Saendelft) vast. Het thema werd ingevuld door een architectenbureau dat wilde aansluiten bij "de geest van de plek". Het bureau ontwierp een 'dorps' plan met straten als paden, zonder stoep, van ongeveer zes meter breed. De publieke ruimte voelt daardoor aan als een woonerf. Het idee was dat het ontwerp van de buitenruimte zo informeel mogelijk moest zijn en uitnodigen tot gebruik door kinderen. De straat kan hierdoor volgens de architect als een verlengstuk van de woning functioneren, ook omdat auto's niet in de straat maar in tussen de huizenblokken gelegen parkeerhavens geparkeerd moeten worden. De huizen staan op zogenaamde 'slagen' of polderweiden: straten gescheiden door sloten. De tuinen van de woningen grenzen aan de sloten.

De architect stelt dat het wonen aan een sloot hoort bij de cultuur van de Zaanstreek. Hij koos voor het scheiden van tuinen door water omdat het ‘typisch Zaanse’ is, maar ook esthetisch (sloten zien er “mooier” uit dan schuttingen) en functioneel (sloten maken waterrecreatie mogelijk). Om het thema te accentueren werden de watergangen niet recht maar geknikt gegraven.

Figuur 3 hier

Een belangrijk element van de fragmentarische buurt is de afwisseling van koop- en huurwoningen, die past in een ideaal dat gemeente en corporaties voor ogen stond: een wijk waar “de Fiat Panda gebroederlijk naast de Volkswagen geparkeerd” kan worden en waar kinderen uit verschillende inkomensgroepen met elkaar spelen.¹² Volgens betrokkenen lag het voor de hand dat koopwoningen aan de buitenrand van de buurt gebouwd werden, omdat het vrije uitzicht op deze plekken hogere verkoopprijzen mogelijk maakte. Woningen met een achtertuin op het zuiden werden bovendien als beter verkoopbaar gezien dan woningen met een tuin op het noorden. In de buurt hebben alle koopwoningen om die reden een tuin op het zuiden. De uiteindelijke verdeling van koop- en huurwoningen is het resultaat van de oriëntatie op zonlicht en uitzicht. Het heeft er voor gezorgd dat in de Zonzijde, een straat in het zuiden van de buurt, een rij dure twee-onder-een-kappers uitkijkt op een rij huurwoningen met voortuin op het zuiden. De architect en de projectleider van de woningcorporatie beschouwen de menging van koop en huur als een “gelukkige uitkomst”, omdat huurders in gemengde buurten, geïnspireerd door de kopers om hen heen, beter voor hun woning zorgen.

Waar het vertoog over menging in herstructureringswijken vaak de nadruk legt op het initiëren van sociale interacties tussen huurders en kopers (met als doel de sociale samenhang in een wijk en de uitwisseling van sociaal kapitaal te vergroten), is de menging in Saendelft vooral gebaseerd op het principe van co-existentie. De architect stelt dat de wijk “een afspiegeling moet zijn van hoe mensen met elkaar leven”, maar de opzet van de wijk is volgens hem niet bedoeld om sociale contacten tussen huurders en kopers te genereren. ‘*Living apart together*’, zo omschrijft een wethouder ook de motivaties van het plan voor Saendelft. “Je komt elkaar toevallig tegen, maar zoekt elkaar niet bewust op”.

Kopers en huurders in de Zonzijde

Aan het ontwerp van de buurt liggen dus bepaalde ideeën over ruimtegebruik door bewoners ten grondslag, maar hoe leven de bewoners van de buurt in de praktijk met elkaar samen? De kopers en huurders die wij spraken blijken

¹² J. Huisman & J. Linders, (2006) *Pioniers op het Veen. De wording van Saendelft*, Amsterdam: Studio Roozen, p. 35.

op verschillende manieren te passen bij het beeld van de netwerkstedeling. Zij verhuisden veelal om functionele redenen: een ruime, relatief goedkope woning die met de auto goed bereikbaar is. Hun sociale netwerk ligt vooral bij kopers grotendeels buiten de wijk. “Ik hoef niet bij iedereen over de vloer te komen”, zegt een bewoonster van een koopwoning in de Zonzijde. Ik heb geen tijd. Je burens kies je niet uit, je vrienden wel”. Sociale contacten die tussen wijkbewoners ontstaan zijn vaak gestructureerd rondom kinderen. Toch noemen bewoners de wijk over het algemeen anoniem en vinden zij dat velen op zich zelf leven.

Kopers in onze onderzoeklocatie Zonzijde hebben geen grote gehechtheid aan hun straat of buurt maar wel aan de Zaanstreek, waar zij ook merendeels vandaan komen. Huurders in de straat komen vooral uit Amsterdam. Saendelft is voor mensen in Amsterdam namelijk een van de gebieden in de regio waar het mogelijk is een relatief ruime sociale huurwoning te krijgen zonder tientallen jaren wachtduur. De gesproken huurders hebben de verhuizing naar Saendelft ervaren als een kleine stap in geografische zin, maar zijn vaak (nog) niet erg aan de Zaanstreek gehecht. Ze spreken met affectie over hun oude wijken in Amsterdam, waar het burenccontact hechter was dan in Saendelft. Desalniettemin zijn er tussen enkele huurders intensievere sociale relaties ontstaan, waarbij men ook gezamenlijk gebruik maakt van de voortuin in de zon aan de straatzijde, soms met muziek. Kopers gebruiken vooral hun achtertuin aan de polderzijde, met het eigen gezin.

Kopers en huurders hebben geen intensieve contacten in de straat. Maar zij zijn zich wel bewust van verschillen tussen beide groepen. De eerste spanningen ontstonden na de oplevering van het project, zo'n zeven jaar geleden. De Zonzijde had al snel een slechte naam. In het eerste half jaar is volgens bewoners in twee huurwoningen brand uitgebroken, in een van de woningen is een wietplantage ontdekt. Een koper zegt dat de corporatie deze huishoudens de huur heeft opgezegd, mede op aandringen van de kopers in de straat. “Als je dat schorremorrie in zo'n rijtje zet”, zegt een bewoner, “dan moet je niet verwachten dat je naast een chirurg vogelvrije, schietgrage mensen moet zetten. Dat gaat niet werken in deze straat”.

Conflicten zijn in de Zonzijde met name ontstaan over het parkeren van auto's. De parkeerplaatsen van huurwoningen zijn in parkeerhavens aan het eind van de straat geplaatst, terwijl kopers hun auto op eigen terrein kunnen parkeren. Om autogebruik te ontmoedigen zijn in de Zonzijde bovendien, evenals in de rest van Saendelft, relatief weinig openbare parkeerplaatsen per woning gecreëerd. In de dagelijkse praktijk blijken er echter te weinig plaatsen in de parkeerhavens te zijn en wordt er op de paden geparkeerd, die daarvoor genoeg ruimte bieden. Kopers verwijten huurders dat zij wildparkeren, huurders verwijten kopers dat zij plekken in de parkeerhavens bezet houden terwijl hun garages leeg zijn. Het conflict tussen huurders en

kopers gaat behalve over het parkeren van auto's ook over manieren van communicatie. Huurders nemen het kopers kwalijk dat zij hen niet direct aangespreken maar bij wildparkeren de politie inschakelen die hen boetes oplegt. Een ander conflict richt zich op het aanzicht van de voor- en achtertuinen van huurwoningen waarop bewoners van koopwoningen uitkijken. De tuinen zagen er in de ogen van sommige bewoners onverzorgd uit. Er lagen stenen en het onkruid woekerde. In hun achtertuin moesten kopers en huurders beschoeiing aanleggen om de slootkant te verharderen. Waar kopers hier vaak een bedrijf voor inschakelden, namen huurders het meestal in eigen hand, met wisselend resultaat. Kopers van de omliggende woningen gebruiken verschillende strategieën om de 'verwaarloosde' tuinen niet te hoeven zien. Sommigen leggen schuttingen of dichte struikpartijen aan langs de sloot aan de achterzijde van hun tuin, anderen vermijden de Zonzijde. In een naastgelegen straat werden huurders er door kopers op aangesproken dat zij vlaggetjes hadden opgehangen tijdens het wereldkampioenschap. Dat was iets wat niet zou 'horen'. In deze situaties wordt de ruimtelijke claim van de ene groep door de andere groep als een inbreuk ervaren. De spanningen rondom het gebruik en de inrichting van tuinen en parkeerplaatsen zetten bovendien een proces in gang waarin bewoners elkaar, vaak op basis van oppervlaktesignalen, beoordelen en categoriseren.

Zoon: "Aan de overkant is het allemaal groter en ambitieuzer (...) Die [kopers] hebben allemaal zoiets van: wij verdienen meer, wij hebben meer geld om te besteden, dus jullie zijn een stelletje armoedzaaiers (...) Het gaat er echt niet om wat zij doen qua werk of zo, maar het is gewoon hoe ze overkomen (...) Bij hun kun je aflezen dat ze het idee hebben dat ze beter zijn dan anderen. Ze hebben gewoon zo'n kapsones".

Vader: "Gewoon, een strenge meesterlook".

Zoon: "Het is de hele ... lichaamstaal wat hun uitspreken, weet je? Hoe je loopt, hoe je doet".

Door deze conflicten ontstaan categorisering en waarbij de scheidslijnen zich verscherpen. Een conflict wordt door individuele bewoners weliswaar verschillend ervaren en beoordeeld, maar is aanleiding voor een proces waarin bewoners grenzen optrekken tussen sociale klassen en statusgroepen. Dit werd bijvoorbeeld duidelijk uit een incident rondom een trampoline in de voortuin van een koopwoning. Toen de kinderen van een bewoner van een huurhuis door de overburen uitgenodigd werden om op de trampoline te spelen werd zij hier door enkele burens op aangekeken. Zij vertelt hoe enkele burens haar uitscholden omdat ze de overstap naar de "Hollandse mensen" aan de overkant maakte. Burens weigerden haar gedag te zeggen en in het winkelcentrum maakten mensen "rare opmerkingen". Een andere bewoner verhaalt over een incident in de straat, waarbij ze door een vrouw erop werd aangekeken contact te hebben met een buurvrouw die de politie had gewaarschuwd voor foutparkeerders. "Ik had geen ruzie met die vrouw",

zegt ze. “Ik had zelf nog nooit een woord met haar gewisseld. Alleen maar omdat ik stond te praten met de [buurvrouw] (...) Het wordt mij als het ware gewoon opgedrongen”. Conflicten tussen individuele bewoners leidden tot situaties waarin groepen bewoners elkaar door groepsdruk gaan wantrouwen vermijden

Hardware en software

Over nieuwbouwwijken bestaat een aantal hardnekkige beelden. Ze worden vaak gezien als uniform en betekenisloos, plekken zonder theater en drama, waar bewoners zich terugtrekken in de private sfeer van het eigen erf. Ons onderzoek in en om de Zonzijde laat zien dat bewoners de wijk en de woning deels zien als een inwisselbare plek. De wijk ligt gunstig ten opzichte van uitvalswegen en de woning is relatief groot en goedkoop. De buurt is voor velen van hen een ‘gemeenschap van beperkte aansprakelijkheid’.

Maar uit onze interviews komen ook sterke verschillen bovendien tussen groepen bewoners en de manier waarop deze groepen de publieke en semipublieke ruimtes van de wijk gebruiken. Bepaalde identiteiten komen samen voor de huurders, andere voor de kopers. Kopers zijn vaak uit de eigen regio afkomstig, hebben een hoger inkomen en zijn autochtoon, huurders komen vaak uit Amsterdam, hebben allen een lager inkomen en meerdere van hen zijn allochtoon. Waar de meeste bewoners van koopwoningen zich oriënteren op het private domein van de woningen en de achtertuin, zijn huurders vaak gericht op de voortuin en de stoep. Voor verschillende sociale huurders spelen buurtcontacten met huurders namelijk wel degelijk een rol in het sociale leven en die vinden deels op straat of in de voortuin plaats. De stoep en de voortuin hebben daarmee deels een andere functie voor huurders dan voor kopers. Het zijn voor huurders gebruiksruimtes, mede omdat zij op het zuiden liggen. Er vindt tussen deze van elkaar verschillende groepen parochialisering van ruimte plaats, een begrip van Lyn Lofland¹³. De straat wordt ervaren als een ruimtes waar zij bekenden en burens treffen. Dergelijke ‘parochies’ geven bewoners van een wijk een gevoel van fysieke en emotionele veiligheid. Voor de kopers zijn de voortuinen en stoep eerder representatieve ruimtes dan sociale gebruiksruimtes. Dat botst met de (voor)tuinen van huurders. Die zijn minder ingericht op representativiteit omdat ze daarvoor minder grote financiële investeringen kunnen doen. Investerings die zich bovendien niet terug zullen betalen omdat de tuin van de corporatie blijft.

Er ontstaan in Zonzijde conflicten over het parkeren van auto's, tuinonderhoud, geluidsoverlast en dergelijke die samenhangen met verschillen in wooncultuur. Deze verschillende woonculturen worden in

¹³ Lofland, L.H. (1998) *The public realm. Exploring the city's quintessential social territory*. New York: Aldine de Gruyter.

Zonzijde met elkaar geconfronteerd in een publieke ruimte die op bepaalde punten ambigue is vormgegeven, met name de grenzen tussen publiek en privaat. Het ontbreken van een stoep, de schakering van woningen, de mix van koop en huur, het beperkte aantal gedeelde parkeerplekken, het gebrek aan beschoeiing langs de sloten: het zijn elementen die in de dagelijkse praktijk niet goed werken omdat mensen moeite hebben om te bepalen welke ruimte wie toebehoort. De fysieke ruimte van de straat leent zich daardoor niet goed voor het afstand houden dat midden- en hogere klasse bewoners vaak wensen. Bovendien worden bewoners worden er, *in the face*, met elkaars aanwezigheid en gedragingen geconfronteerd. Een verkeerd geparkeerde auto, het luid afspelen van de stereo-installatie, de aanblik van voor- en achtertuinen; mensen kunnen moeilijk ontsnappen aan de ander. Anderzijds is er weinig ruimte die de meer buurtgerichte bewoners met elkaar kunnen toe-eigenen (bijvoorbeeld om samen te zitten) zonder daarbij de afstand die anderen wensen te verkleinen. De inrichting van ruimte blijkt in de praktijk een voedingsbodemp voor conflict te zijn.

Wat kan er concreet geleerd worden van het onderzoeksmateriaal voor de inrichting van publieke en semipublieke ruimten in de wijk? De belangrijkste les die wij trekken is dat bij het plannen van een wijk kennis nodig is, niet alleen van de cultuurhistorische identiteit van een plek, maar vooral ook van de sociaal-culturele identiteiten van bewoners en hun woonculturen. Bij het ontwerp van de publieke ruimtes van een wijk en buurt -het plein, de stoep, het grasveld, het water- kan veel beter ingespeeld worden op de behoeften aan afstand en nabijheid die onder bewoners leven, met aandacht voor de verschillen daarin tussen verschillende groepen bewoners. Als wordt gekozen voor het mengen van sociaal-economische groepen in een straat is het van belang een vormgeving te kiezen die afstand houden mogelijk maakt voor wie dat wensen, maar voor meer buurtgerichte bewoners ook parochiale domeinen faciliteert waar anderen weinig last van hebben.

Planning richt zich van oudsher meestal op de hardware van de stad waarbij één beeld van orde en helderheid wordt nagestreefd. De ordehandhaving en het beheer door betrokken instituties (politie en corporatie) in de geplande ruimte ligt meestal in het verlengde van dit beeld. Maar sociaal-economisch verschillende groepen willen vaak ook verschillend met deze instituties en elkaar om gaan bij meningsverschillen, van direct en persoonlijk contact tot formeel en duidelijk.

Het herkennen en bewust zijn van verschillende groepen bewoners (in termen van leeftijd, klasse, geslacht, etniciteit, cultuur, religie), elk met hun eigen claim op ruimte die gefaciliteerd zou moeten worden zonder elkaar al te veel in de weg te zitten, past in een communicatieve benadering van planning met een pluralistisch samenlevingsbeeld. Niet alleen planners kunnen baat hebben bij deze kennis. Ook voor aspirant kopers en huurders kunnen inzicht in de buurt en de te verwachten buurtgenoten bijdragen aan

een geïnformeerde keuze, in plaats van de botsing van verwachtingen die nu vaak optreedt.

Onderschriften

Figuur 1 Het stedenbouwkundige plan voor Saendelft, juni 2008. Op de kaart is te zien hoe de structuur van de polder is verwerkt in het stratenpatroon van de wijk, onderbroken door vijf ovalen. Van rechtsonder naar boven loopt de dorpsstraat van Assendelft, die de wijk in twee delen splitst. In het midden van de kaart ligt, ook in een ovaal, het recent gerealiseerde winkelcentrum. Bron: SVP Stedenbouw en Architectuur.

Figuur 2: De buurt ‘Fragmentarisch’ met donker gearceerd de huurwoningen en lichter gearceerd de koopwoningen. De Zonzijde is de meest zuidelijke straat, de koopwoningen liggen aan het water dat uitkijkt op de polder.

Figuur 3 Een straat zonder stoepen. De Zonzijde in de ‘fragmentarische buurt’ van Saendelft. Aan de rechterkant staan koopwoningen, aan de linkerkant huurwoningen met op de hoeken koophuizen. Foto: Leeke Reinders.